

פרשת אחרי מות קדושים

מה ששנוי עליך אל תעשה לחברך

התורה הקדושה מצווה אותנו לא לנקום דהיינו אדם ביקש מחברו מקדחה, אף על פי שהוא ביקש ממנו שבוע לפני כן, מסור חשמלי כשיודע שיש לו ולא רוצה להשאיל לו, אף על פי כן התורה מצווה אותנו להתעלות ולתת לחברך למרות כשבקשת ממנו הוא סירב להשאיל. יותר מזה התורה מצווה אותנו לא לנטור, דהיינו שאפילו לא לומר לחברך, תראה אני לא כמך שאף על פי שאני ביקשתי ולא נתת לי בכל זאת אני נותן לך, התורה מבקשת מאתנו להיות מושלמים בליבנו, להיות בעלי מידות טובות נעלות, זו לא חסידות או מידה טובה אלא אם אינו עושה כך עובר על לאו מהתורה אם לא מקיימו דהיינו שאם נוקם או אפילו נטר. המשך הפסוק הוא ואהבת לרעך כמוך התורה מצווה אותנו לאהוב את חברך כמך

הגמרא במסכת שבת דף לא. מספרת שבא גוי להלל ואמר לו גיירני על רגל אחת דהיינו מה הוא הכלל היסודי בתורה אמר לו הלל ואהבת לרעך כמך – וכוונת הפסוק הוא מה ששנוי עליך אל תעשה לחברך

המהרש"א חידושי אגדות שם ד"ה על רגל אחת וכו'. כותב: מה שהלל למדו מה ששנוי עליך אל תעשה לחברך וזהו שכתוב בתורה ואהבת לרעך כמך וגוי הטעם שהלל הסביר את הפסוק באופן שלילי, דהיינו לא כוונת הפסוק לאהוב את חברך כמך אלא על דרך השלילה מה שאינך רוצה שיעשו לך, אבל תעשה לחברך, כיון שהלל סובר שכיון שתחילת הפסוק שכתוב מדבר בלא תעשה -לא תקום ולא תיטור, ממלא גם המשך הפסוק ואהבת לרעך כמך מדבר באופן שלילי אבל לגבי לעשות לו טובה לא דיבר הפסוק ואהבת לרעך כמך כיון שחייך קודמים **וכן משמע בתרגום יונתן**

דהיינו המהרש"א מסביר שמצוות ואהבת לרעך כמך היא על דרך השלילה **וכן כתב הרמב"ן** על הפרשה **וכן רש"י** במסכת סנהדרין (דף פד: ד"ה ואהבת לרעך כמך) לא הוזהרו ישראל מלעשות לחבריהם אלא דבר שאינו חפץ לעשות לעצמו.

אבל מהרמב"ם בהלכות מתנות עניים פרק ח' ה"י משמע שהיא מצווה חיובית ולא על דרך השלילה וזה לשונו פדיון שבויים קודם לפרסת עניים ולכסותם, ואין מצוה רבה כמו פדיון שבויים, שהשבוי הרי הוא בכלל הרעבים והצמאים והערומים ועומד בסכנת נפשות. והמעלים עינו מפדיונו הרי זה עובר על... ואהבת לרעך כמך, **וכן משמע ברמב"ם בספר המצוות** **וכן משמע מהכלבו ועוד ראשונים**

רבי עקיבא אומר ואהבת לרעך כמך זה כלל גדול בתורה, אנשים חושבים שהעיקר הוא בין אדם למקום ולפעמים בגלל בין אדם למקום, אנשים רומסים ופוגעים בבני אדם ועוד חושבים שלמצווה יחשב אומר רבי עקיבא לא כך הם פני הדברים ואהבת לרעך כמך - אמר רבי עקיבא זה כלל גדול בתורה, כששקלים מצווה הקשורה לבין אדם למקום צריך לשקול טוב את הפסיחים שנגרמים כתוצאה מאותה מצווה, אם אין בה פגיעה בבין אדם לחברו שאם כן גם המצווה של בין אדם למקום חסרה מאוד ואם נשים- לב הרבה מצוות בפרשתנו שהם בעצם בעניני בין אדם לחברו הם בפרשת קדושים לומר לך שהרצוה קדושה קודם כל יזהר מאד בבין אדם לחברו

מעשה ברב שרצה לייסד שיעור במקום שאם ימסרנו יגרום חלישות הדעת לרב הנמצא שם, אמר לו הרב יחזקאל לוינשטיין מקובלנו שאם יאמרו לנו שאפשר לבנות את בית המקדש אבל זה יפגע ביהודי עדיף שלא יבנה בית המקדש ולא יפגע יהודי זה

עד כמה חמור לפגוע מסופר בזוהר ... בכה רבי שמעון בר יוחאי. אמרו לו ממרום: אל תבכה מאור הקדוש, אשרי חלקך! אפילו ילדים קטנים מגלים בזכותך סודות סתומים שבתורה, בא ונספר לך מה אירע בישיבה של מעלה בשביל ילד פלאי שקול תורתו נכנס כחץ לפנים הישיבה, וכולם מקשיבים לו, ובאותה שעה שדרש הילד. מזדעזע ראש הישיבה וכל היושבים לפניו... פתח אותו ללד ודרש בסודות התורה... נטלו ראש הישיבה ונשקו. אמר לו: חייך, שכוונת בדברך לאמת... כמה שמחה על שמחה נתווספה מהילד בין בני הישיבה. עשרים ושבעה טעמים בתורה אמר, ושבעים כתרם העטירו לאביו באותו יום. אשרי חלקו של אבא שזכה ללמד תורה לבנו!

וסוד סתום היה בהסתלקותו של אותו ילד מן העולם. **זה היה משום שלפני כולם היה מבייש את רבו בשאלות ותשובות שלא היה רבו מסוגל לתרצם, וגרם לו חולשת הדעת, ולכן רצו לדון אותו בדין קשה...** (על פי זהר פרשת שלח קע"א, א' עיין שם)

כותב ספר חסידים סימן תקקעז שבכלל ואהבת לרעך כמך שאם שמע מהצדיק טעם שאין נראה לו בטוב הרי כתיב (ויקרא י"ט י"ח) ואהבת לרעך כמך כשם שהיה לך צער שהיו אומרים משמך דברים שאין בהם ממש כך אל תאמר משמם דברים שאין בהם ממש. המצטער בצער חברו תפילתו נשמעת

כותב ספר חסידים סימן תקנז וז"ל: יש מתפלל ונענה ויש מתפלל ואינו נענה, הטעם לפי שצער חברו ועלבונו של חברו אינו מעלה על לבו של מתפלל זה יתכן שלא יהיה נענה לפי שהיה לו לחשוב אלו הייתי בצער של זה הייתי צריך להתפלל עליו וכתוב (ויקרא י"ט י"ח) ואהבת לרעך כמך, ומאחר שאינו מצטער בצער הצדיק לא יתכן שיהיה נענה לכך כל התפלות והתחנונים תקנו לומר בלשון רבים רפאנו ראה נא בעונינו ואם לא [שחש וכואב את צער הזולת] מה בין זה לבהמה שאינה חוששת בצער חברתה ועליו נאמר (קהלת ג' י"ט) ומותר האדם מן הבהמה אין עכ"ל

כיצד האדמו"ר מזוויל דאג לילדה שלא הלכה על רגליה סיפר תלמיד-חכם אחד: בדידי הוה עובדה. הדבר קרה מספר שנים לאחר חתונתנו. בתנו שתחי' כבר היתה כבת שנתיים ומחצה ועוד לא הלכה על רגליה, וכבר נולדה עוד בת שנולדה אחריה, שכבר הראתה סימני הליכה, ואילו הראשונה אף לא הניעה רגליה. הלכנו לא טובי הרופאים והם לא מצאו שום פתרון, ואחד מהם אף הרחיק לכת באומר, כי אין לה שום תקווה וכמו שצמחו שערות בכף ידו - היא תוכל להלך על רגליה...הדבר היה באמצע שנות מלחמת העולם השנייה, והיה אז בירושלים הצדיק המפורסם, האדמו"ר רבי שלמה מזוועהל זצ"ל. רעייתי ע"ה, שהיתה אשה חכמה מאוד, החליטה כי תלך אליו להעתיך בעד הילדה. התקופה היתה קשה והכל היה אז בקיצוב גדול. קיבלו מזון לכל נפש תמורת תלושים שהשלטונות חילקו. כיוון שידיעה שצריך להביא דורון לת"ח וידוע היה שבבית הרבי שורר דוחק גדול, הלכה וקנתה מעט קטניות, קמח ופירות יבשים והביאה הכל בפני הרבנית, וביקשה ממנה כי תאפשר לה להיכנס לפני הרבי לבקש בעד הילדה.

ואמנם, היא נכנסה אל הרבי, סיפרה בפניו את כל המעשה עם הילדה, אף אמרה את יחסיה, כי היא נכדה להרב מברעזאן, המהרשים זצ"ל. כה עמדה ובכתה על מצב הילדה, והרבי השיב לה: וכי מה אני יכול לעשות? למשמע התשובה במלים אלה הבינה שזו גזירה קשה, ועל כן התייפחה עוד יותר בבכי ולא חדלה מלהפציר: הרבי יכול לעזור, לתפילותיו של הרבי יהיה מענה. הרבי התרהר זמן מה והשיב: הלא יש סגולה בדוקה, הולכים לכותל המערבי ארבעים יום רצופים ונענים. ועל זה השיבה לו: וכי כיצד יכולה אשה צעירה ללכת ארבעים יום רצופים לכותל? עונה לה שוב הרבי: ומה אני יכול לעשות? אזרה היא עוז והשיבה: שהרבי ילך בשבילי!... ואז חשב עוד רגע ואמר: טוב, אלך, והוא פטרה לשלום בברכה שה' יעזור.

משחזרה הביתה, סיפרה לי מיד את כל הסיפור. והנה, ביום הארבעים ממש, כשהילדה ישבה על כסא ולצדה זחלה אחותה הצעירה ממנה, היא התחילה לפתע ללכת ככל הילדים הבריאים, ובי"ה גדלה ונישאה והקימה משפחה עניפה בישראל!

כזו הייתה מסירות האדמו"ר הקדוש מזוועהל זצ"ל, למען הצלת נפש אחת.

מסופר (בס' כנסת ישראל) פעם נכנס אל ה"חזון-איש" יהודי מלא טרוניות, שדיבר אליו בחוסר נימוס והטיח בפניו מלים בוטות. השיב לו החזון איש בנימה שקטה ורגועה ובעדינות רבה, אך את טענותיו דחה לחלוטין. לאחד ממקורביו שנכח במקום, חרה היטב על שהלה מרהיב לפגוע כל כך בכבוד הרב. אולם הופעת איפוא, בשמעו עם יציאת האיש מן החדר איך החזון איש דואג ומצטער וטוען לעצמו: חוששני שלא דברתי אליו די הצורך בצורה עדינה, וביתר זהירות... (שם)

פעם כשהלך החזון איש בחג שמחת תורה ברחוב, נתקל בגר צדק, אדם גלמוד, שהתאונן לפניו בדמעות כי הבריות אינם מכבדים אותו, והרי כתיב "ואהבתם את הגר". ניחמו החזון איש: ברצוני לכבדו עתה בניגון. התחיל הגר לשיר בקול רם, ואלו החזון איש היה מרקד כנגדו ברחוב לפי קצב ניגונו ומסייע לו בפועל דידי, עד שנתקררה דעתו של אותו גר והכירו בפניו שנתפייס. (שם ד', כ"ה)

פעם הגיע החזון איש לתלמוד תורה בתל-אביב כדי לבחון את הילדים. כשהגיע לפרוודור הבניין נתקל בהרבה אנשים שבאו לראותו. הציעו לו אדם דרך עקיפה, סרב החזון איש לילך בה. אמר לו הלה: כאן הדרך יותר קצרה. השיבו החזון איש: אבל כאן הדרך יותר ישרה! (שם ד', כ"ח). כוונתו היתה שקופה, היות ונתאספו אנשים ובאו במיוחד לראותו, אשר לו לאכזבם ולהתחמק מהם, כי בזה הרי יפגע בכבודם ויצערם. (שם כ"ה)

מובא בתנא דבי אליהו כל מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם מה אני מבקש שתהיו אוהבים זה את זה ויראים זה מזה ומכבדים זה את זה

[א] כתב המהר"ח"ו התפלה אינה נכנסת בשום רקיע כי אם אותה תפלה שלא נשמעת לאוזניים, שאם נשמעת לאוזניים החיצוניים שומעים ומתערבים איתה, ולא כהבית יוסף שפסק שיותר טוב להשמיע לאוזניו, [ה"ע העיקר שולחן ערוך שיכול להשמיע לאוזניו ובפרט אם על ידי כך מכוון בתפילתו] [ב] צריך להזהר להתפלל בגוף נקי, ואם צריך לנקביו אל יתפלל עד שיפנה משום [הכוון לקראת א-להיך ישראל], ואם התפלל כך צריך לחזור להתפלל, במה דברים אמורים בגדולים אבל לא בקטנים, ואין צריך לחזור אלא כשאינו יכול להעמיד עצמו שיעור פרסה שהוא שעה וחומש כשהוא מהלך כל שכן כשהוא יושב [ה"ע-יכול להעמיד עצמו שעה וחומש כשיושב יצא בדיעבד], דבשיעור זה כבר נהפך המאכל במעו לזוהר גמורה וכתביב וכל קרבי את שם קדשו, אבל אם יכול להעמיד עצמו שיעור פרסה יצא בדיעבד ולכתחלה צריך לחוש שלא יתפלל בגוף משוקץ, אפילו אם יעבור זמן תפלה, והגם דיכול להעמיד עצמו יותר משיעור פרסה, [ה"ע כתב שאם יעבור זמן תפילה או קריאת שמע יכול להתפלל כך לכתחילה אבל משום תפילה ציבור יתפנה קודם ואל יתפלל כך]

[ג] אם נתעורר באמצע התפילה בין לגדולים בין לקטנים, אם יוכל לעצור עצמו עד שיגמור תפלתו יגמור תפלתו, ואם לא מותר לו לצאת ולפנות ואחר כך יגמור תפלתו, כי הליכה בלבד בלא דיבור לצורך כזה לא חשיבה הפסק: [ד] אם תינוק טינף בצואה באמצע תפלה ואינו יכול לכסותו, או אפילו שיש לו דבר לכסותו הנה על כל פנים יש ריח רע, הרי זה מתרחק ארבע אמות ממקום שכלה הריח או יצא לבית אחר, ואם יש אחרים המתפללים ולא הרגישו בטינוף זה, אם אפשר להודיע להם ברמז יודיעם, ואם לא מותר לדבר כדי להצילם מאיסור דאורייתא ומוטב שיעשה הוא איסור דרבנן להפסיק בדיבור בתוך התפלה, משיעשו אחרים איסור דאורייתא להתפלל במקום מטונף, ודוקא בצואה שהוא איסור תורה, אבל אם התינוק השתין דאסור מדרבנן להתפלל, אסור להפסיק בדיבור אלא הוא יתרחק ד' אמות ויגמור תפלתו ולאחרים שהם מתפללים שם שלא הרגישו לא יטפל בהם להרחיקם אפילו על ידי רמז בתנועת ידיו:

[ה] בתפילה אינו פוסק לא לקדיש ולא לקדושה וכיוצא, אלא ישתוק ויכוין למה שאומר השליח ציבור ונחשב כעונה לענין שיצא די חובה בקדיש וקדושה, ואף על גב דנחשב כעונה אין זה נחשב הפסק ואם הוא רחוק משליח ציבור ואינו שומע קדיש או קדושה יתפלל כדרכו:

[ו] אין להפסיק בדיבור באמצע תפלת העמידה אלא דוקא במקום סכנה, ודוקא אם חייב לדבר שיש לו להמלט מסכנה כשילך למקום אחר לא ידבר, מכל מקום אם אפשר לו לקצר דהיינו שיאמר תחילת כל ברכה וסופה, באופן שיגמור תפלתו וימלט מן הסכנה ולא יצטרך להפסיק בדיבור באמצע שפיר דמי, ובשביל מצוה כגון לומר לתוקע בראש השנה בתפלת לחש דמוסף שטעה בתקיעות, אין להפסיק

[ז] אסור לגעור בפני בעודו מתפלל בתינוק השוחק אף על גב דמטרידו בתפלתו, אלא בגמר הברכה יעשה תנועה בקול דוקא, או ירמוז בידיו, ואם עודנו מטרידו ירחיק עצמו ממנו ולא ידבר כלום, דהליכה בלבד אינו הפסק כשהוא לצורך זה,

[ח] אם הפסיק תפלתו מחמת אונס ושהה כדי לגמור את התפילה מתחילתה לסופה חוזר לראש ומשערין לפי המתפלל: [ה"ע-גם שהה מרצון חוזר]

[ט] טעה או נאנס ולא התפלל יש לו תשלומין, ודוקא בתפלה הסמוכה לאותה התפלה, אבל תפלות אחרות שהפסיד אין להם תשלומין, לפיכך טעה או נאנס ולא התפלל שחרית מתפלל מנחה שתיים, וכל טעות שצריך לחזור בעבורו חייב להשלים בתפלה הסמוכה כגון שהזכיר גשם וברך עליו בזמן הקץ, וכן טעות דראש חודש וכיוצא בזה ואפילו בשבת שיש תפלת מוסף עם כל זה תפלת המנחה מקרי תפלה הסמוכה לשחרית, מפני ששניהם במקום התמידין, אבל מוסף הוא קרבן אחר, לכן תשלומין של שחרית הוא במנחה תמיד אפילו בשבת ויום טוב, וכשעושה תשלומין לשחרית במנחה, יתפלל הראשונה מנחה, והשנית לתשלומין, ואם היפך ככוונתו לא יצא ידי תפלה שהיא תשלומין, וצריך לחזור להתפלל אותה [ה"ע-נכון שיחזור ויעשה תנאי שאם אינו חייב שיהיה נדבה], וכן הדין בכל מקום שצריך להתפלל תשלומין, סימן לדבר בעל הבית ואורח נכנסים לבית, מי נכנס תחלה בעל הבית נכנס תחלה: טעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית שתיים, טעה ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית שתיים, דהיינו לאחר שאמר קריאת שמע ותפלת י"ח, יאמר אשרי ואחר כך יתפלל תשלומי ערבית, אבל המשלים אחר מנחה אין לומר אשרי, וכן תשלומים אחר ערבית לא יאמר אשרי [ה"ע-שליח ציבור יכול להמתין לשמוע הקדישים של ערבית ואחר כך להתפלל תשלומים ואם הלך לעסקיו ואכל ונזכר שלא התפלל תשלומים יתפלל בתנאי של נדבה]:

[י] צריך שבהיותו עוסק בתפלה, יתפלל תפלה האחרת להשלים, ולא יעשה הפסקה בנתיים, שאם עשה הרבה תפלות תפילת החובה אינו יכול להתפלל תשלומין תפלה שהפסיד.

[יא] שכח ולא התפלל שחרית ומוסף, ונזכר במנחה יתפלל מנחה תחלה, ואחריה מוסף ואחר כך תשלומין דשחרית, ואם התפלל מוסף קודם מנחה יצא, ואם עבר כל היום ולא התפלל מוסף אין לה תשלומין, אפילו בתורת נדבה דעבר זמנו וטל קרבנו:

[יב] מי שטעה ולא התפלל מנחה בערב שבת, מתפלל ערבית שתיים של שבת, הראשונה לערבית ושניה לתשלומין, ואם טעה ולא התפלל מנחה בשבת מתפלל במוצאי שבת ערבית שתיים של חול, ומבדיל בראשונה, ואינו מבדיל בשניה, ואם הבדיל בשתייהן, או לא הבדיל בשום אחת מהן יצא, אבל אם לא הבדיל בראשונה והבדיל בשניה אז השניה עלתה ראשונה לא עלתה

וצריך לחזור ולהתפלה עוד פעם בשביל לחזור ולהתפלל, וכל זה כשעשה אם לא הזכיר בראשונה והזכיר בשניה צריך לחזור ולהתפלל, וכל זה כשעשה במזיד, אבל אם עשה בשוגג ששכח ולא הזכיר בראשונה אין צריך לחזור, הן בדין יעלה ויבא והן בדין ההבדלה הנזכר לעיל, וכל שכן אם אומר שבשניה נתכוון בפירוש לתשלומין דאין צריך לחזור, ויש אומרים דהבדלה שאני דכל שלא פירש בפירוש שהשניה לתשלומין צריך לחזור, ויש מחמירים יותר בהבדלה דאפילו פירש נמי צריך לחזור, הלכך הדין הוא אם שכח ולא הבדיל בראשונה לא יבדיל בשניה, ואם טעה חוזר על תפלת החובה של אותה שעה אבל של תשלומין הואיל והוכשרה הוכשרה: וכן מי ששכח או נאנס ולא התפלל ערבית ליל ש"ק, יתפלל שחרית שתיים ויאמר בשתייהן ישמח משה, והוא הדין במנחת שבת שיתפלל בשתייהן אתה אחד, זה הכלל כל תשלומין תהיה כמו תפלת החובה של אותה שעה שמשלים בה, סימן לדבר ואורח שנתאכסן אצל בעל הבית, צריך לזכור ממה שמוכר בעל הבית, ולא יבקש לאכול כפי המאכל שאוכל בביתו [ה"ע-כשחזר להתפלל בתשלומים משום שלא הזכיר יעלה ויבא יעשה תנאי של נדבה]:

[יג] אין תשלומין לתפלה בתפלת הסמוכה אלא למי שטעה או שכח או נאנס, אבל אם הזיד ולא התפלל אין לה תשלומים כלל [יתפלל ויעשה תנאי של נדבה]

[יד] מי שלא התפלל, מפני שסבור שעדיין ישאר לו זמן אחר שיגמור עסק שמתעסק בו, ובין כך ובין כך עברה לו השעה יש אומרים שאין לו תשלומין, לכך יתפלל תשלומין בתורת נדבה, ויתנה ויאמר אם אני מחויב להשלים בתורת חובה תהיה תפלה זו תשלומין של חובה, ואם אין אני מחויב להתפלל תשלומין של חובה יקבלנה השי"ת בתורת נדבה, ויזהר גם כן לחדש בה בשומע תפלה איזה דבר בקשה שאין רגיל לבקשו ברוב הימים: וכן מי ששנתכר קודם שהגיע זמן תפלה ונשאר בשכרותו ולא התפלל, חשיב אונס ויש לה תשלומין, אבל אם נשתכר אחר זמן תפלה שהיה יכול להתפלל קודם שכרותו ולא התפלל, ונשאר בשכרותו עד שעבר זמן תפלה, יש מחלוקת אם יש לו תשלומים ולכן יתפלל תשלומים בתנאי כמו המקרה לעיל:

[טו] מי שהיה טרוד בצורך ממונו שלא יבוא לידי הפסד מן הקרן, ועל ידי כך הפסיד מלהתפלל יש לו תשלומין, אך ודאי לא טוב עשה להעביר זמן תפלה משום הפסד ממון [ה"ע-גם שהיה טרוד כדי שלא יפסיד מזונותיו ורווחיו לצורך פרנסת ביתו וטוב שיעשה תנאי של נדבה]

[טז] אין מתפללין תפלת נדבה בשבת ויום טוב, ולכן כל היכא דהדין הוא שיחזור להתפלל בתורת נדבה, או היכא דאמרין משפך יתפלל ויתנה, אין מתפללין כזאת בשבת ויום טוב, על כן היכא דחל ראש חודש יום ששי והוא יום אחד דוקא, ושכח להזכיר ראש חודש במנחה ונזכר אחר שחשכה, וכן אם טעה במנחה דיום אחרון של חול המועד דבליילה הוא יום טוב, בכל זה לא יתפלל תפלת התשלומין משום דהדין בזה לחזור בתורת נדבה משום שפיק אדם חייב, ואין מתפללין נדבה בשבת ויום טוב:

[יז] הטועה ומזכיר מאורע שאר ימים בתפלה שלא בזמנה במידי דאין לו שייכות בזמן ההוא בדיעבד יש לסמוך על הפוסקים הסוברים לא הוי הפסק [ה"ע-יתפלל תשלומין על תנאי שאם לא חייב יהיה נדבה]:

[יח] אם לאחר שהתפלל התשלומין נזכר שטעה בתפלה ראשונה באופן שהדין הוא שצריך לחזור, חוזר גם התשלומין בתורת נדבה, חוץ משבת ויום טוב, דאין תפלת נדבה בשבת ויום טוב וכנזכר לעיל:

[יט] אם התחיל להתפלל על דעת שלא התפלל, ונזכר שכבר התפלל, פוסק אפילו באמצע הברכה, ולא מהני חידוש ושיחשוב בתורת נדבה, הואיל והתחיל בתחלה אדעתא דחובה, והוא הדין אם חזר על התפלה על דבר שאין צריך לחזור מן הדין בעבורו, ונזכר באמצע התפלה שטעה בדין הרי זה פוסק אפילו באמצע הברכה:

[כ] אם נתבלבל באמצע תפלתו ואינו יודע היכן הוא עומד, חוזר לראש התפלה, במה דברים אמורים אם נתבלבל עד שלא סיים שלשה ראשונות, אבל אם ברור לו שסיים שלשה ראשונות כראוי ונתבלבל באמצעות, דאינו יודע אם הוא עומד באתה חונן או בשאחריה, חוזר לאתה חונן, ואם ברור לו על ברכה מן האמצעות שאמרה כהוגן וחתם בה, אז חוזר לברכה שהיא אחר אותה ברכה שברור לו שאמרה כולה כהוגן:

[כא] שליח ציבור שטעה בתפלת לחש באופן שצריך לחזור, יוצא ידי חובה במה שחוזר התפלה בקול רם, ואין צריך לחזור ולהתפלל בלחש:

[כב] בזמן הזה אין מתפללין נדבה דאין לב האדם מכוין יפה מראש ועד סוף, רק בספק מתפללין נדבה ומחדשין בה דבר

זוהר הקדוש מתורגם

התינוק שידע לזהות שלא קראו קריאת שמע

רבי יצחק רבי יהודה היו הולכים בדרך. הגיעו לאותו מקום של כפר סג'נין, שהיה שם רב המנונא סבא. התארחו אצל אשתו, שהיה לה בן אחד קטן, וכל היום היה בבית הספר. אותו יום עלה מבית הספר ובא הבית, ראה את אותם החכמים. אָמַר לו אמו, התקרב לנְבָרִים הַעֲלִיּוֹנִים הַלְלוּ וְתַרְיַח מִקֵּם בְּרָכוֹת. קָרַב אֲלֵיהֶם, וְעַד שֶׁלֹּא קָרַב, חָזַר לְאַחֲרָיו. אָמַר לְאִמּוֹ, אֵינִי רוֹצֵה לְקָרַב אֲלֵיהֶם, שֶׁהָרִי יוֹם זֶה לֹא קָרָאוּ קְרִיאַת שְׁמַע, וְכָךְ לְמַדּוּנִי, כִּלְמִי שֶׁלֹּא קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע בְּעוֹנְתָהּ, הוּא בְּנֵדוּי כִּלְ אוֹתוֹ הַיּוֹם.

שָׁמְעוּ הֵם וְתַמְהוּ, הָרִימוּ יְדֵיהֶם וּבְרָכוּהוּ. אָמְרוּ, וַיְדַאי כָּךְ זֶה, וַיּוֹם זֶה הַשְּׁתַדְלָנוּ יַחַד עִם חֲתָן וְכֻלָּה שְׁלֵא הָיוּ לָהֶם צְרִיכֵיהֶם וְהָיוּ מְתַאַחְרִים לְהַדְנוֹ, וְלֹא הָיָה אֲדָם שֶׁיִּשְׁתַּדַּל אֲלֵיהֶם, וְלֹא הָיוּ שְׂדֵלְנוּ בָהֶם וְלֹא קָרָאוּ קְרִיאַת שְׁמַע בְּעוֹנְתָהּ, וְכִי שְׁעוֹסֵק בְּמַצָּנָה - פְּטוּר מִהַמְצָנָה. אָמְרוּ לוֹ, בְּנִי, אֵיךְ יִדְעָתָּ? אָמַר לָהֶם, בְּרִיחַ לְבוֹשֶׁכֶם יִדְעָתִי כְּשֶׁקָרַבְתִּי אֲלֵיכֶם. תַּמְהוּ. [זוהר בלק דף קפז.]

אמרי אית' למה הטוב מרב נח פרשה לאות ג רבי יוחנן פתח (משלי יז, יג): משׁיב רָעָה תַחַת טוֹבָהּ לֹא תַמּוֹשׁ רָעָה מִשְׁבִּיתָּ, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אִם קִדְמָךְ חֲבִירָא בְּעֵדִישׁ קִדְמֵנוּ בְּבִשְׁרָא, לְמַחַ שְׁהוּא גְמַל עֵלֶיךָ תַחֲפֶשֶׂה. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרַ אָבָא לֹא סוּף דְבָר מִשְׁבִּית רָעָה תַחַת טוֹבָהּ, אֲבָל אֲפִלּוּ מִשְׁבִּית רָעָה תַחַת רָעָה לֹא תַמּוֹשׁ רָעָה מִבִּיתוֹ. [לכן חובה תמיד להוקיר טובה לחברו ולהשיב לו טובתו] כתוב בתלמוד ירושלמי מסכת סוטה פ"ח ה"ד ר' אחא בשם רבי נתנחום ברבי חייה [אם] למד ולימד ושמר ועשה והיתה ספיקה [אפשרות] בידו להחזיק [תורה] ולא החזיק הרי זה בכלל ארור. ר' ירמיה בשם רבי חייה בר בא [אפילו] לא למד ולא לימד ולא שמר ולא עשה ולא היתה ספיקה [אפשרות] בידו להחזיק תורה ובכל זאת החזיק תורה [בידו להחזיק והחזיק הרי זה בכלל ברוך].

